

Литература.

1. Закон України "Про Концепцію Національної програми інформатизації" от 4.02.1998г. №75/98-ВР// Ведомости Верховной Рады (ВВР). – 1998. – №27-28.
2. Відкритий лист Президенту України Віктору Ющенку від Фонду «Інформаційне Суспільство України» 25 жовтня 2005р. <http://isu.org.ua>
3. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 - 2011 роки // <http://www.president.gov.ua>.
4. Сообщение «Интер-информ» о саммите в Тунисе. Декабрь 2005г.
5. Официальный сайт Укртелекома – <http://ukrtelecom.ua>
6. Бажал Ю.Н. Экономика, базирующаяся на знаниях: теория и государственная политика//Экономика и прогнозирование-2004. –№3. – С.71-86.
7. Информационное общество. Путь Украины/Фонд информационное общество Украины/Библиотека информационного общества, 2005г. – С.289.
8. Оценка электронной готовности Украины. Стратегические рекомендации/проект правительства Украины /ПРООН – инновационный трамплин: ИКТ для благосостояния Украины. – Киев, 2005. – С.90.
9. Павленко Ю. В. Украина в системе глобального цивилизационного пространства //Экономика прогнозирования. – 2004. – №3. – С.41-57.
10. Социологические исследования. Г.Е. Зборовский, Е.А. Шуклина «Образование как ресурс информационного общества»2005. –№7. – С.107-113
11. Д. Стиглер Экономика масштаба 1958 (переиздание – 2002) – К. – С.205
12. Клейнер Я. С. Информационная деятельность: механизмы управления// Сб.науч.тр. «Актуальные направления создания регионального экономического механизма хозяйствования». – Донецк: Изд. ИЭП НАН Украины, 1998. – С. 82-131.
13. Чубукова О. Про формування національного ринку інформаційних продуктів та послуг // Економіка України, 1999, №9. – С. 86-88.
14. Пономаренко Н.Ш. Проблемы определения информационного рынка и характеристика его структурных взаимосвязей //Сб. науч.тр. „Экономика промышленности” – Донецк: Узд. ИЭП НАН Укр, 2000, с.72-76.
15. Инновационная стратегия украинских реформ/Гальчинский А. С., Герц В.М., Кинах А. К., Семиноженко В. П. – К.: Знания Украины, 2005
16. Word Economic Forum – <http://www.weforum.org>.

Статья поступила в редакцию 18.11.2005

Н.Ю. КОРОВАЙЧЕНКО,

Українська академія зовнішньої торгівлі

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГАЛУЗІ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ.

Чорна металургія є найбільш експортноорієнтованою галуззю економіки України. Продукція цієї галузі складає близько 55% українського експорту. У зв'язку з цим важливим аспектом зменшення негативного впливу змін у кон'юктурі зовнішніх ринків на експортний потенціал продукції чорної металургії України є аналіз тенденцій світового ринку та виявлення вже існуючих на ньому негативних факто-

факторів.

Зазначеним питанням присвячені дослідження експертів Міжнародного інституту вугілля та сталі, Комітету зі сталі Організації економічного співробітництва та розвитку[4; 6; 10], що знайшло відображення у серії публікацій журналів «Металл», «Металлоснабжение и сбыт»[7; 8]. Однак, проблеми, пов'язані з просуванням

© Н.Ю. Коровайченко, 2005

продукції української металургії на світовому ринку залишаються та видозмінюються під впливом нових тенденцій та факторів

Метою дослідження є вивчення проблем ефективної реалізації експортного потенціалу металургійної продукції України у контексті змін, що відбуваються на світовому ринку сталі для використання позитивних тенденцій з метою зміцнення позицій експортерів та зменшення впливу негативних ефектів.

До основних проблем ефективної реалізації експортного потенціалу продукції металургійної галузі України на світовому ринку слід віднести такі як світове надвиробництво, наслідком якого є зростання цін на сировину, тенденція до транснаціоналізації та консолідації компаній-виробників, зміна торговельних режимів країн-імпортерів української продукції.

Отже першою проблемою є надвиробництво. У 2002 році європейське співтовариство визнало існування цієї проблеми і неодноразово робило спроби її вирішити. З цією метою у 2002 році в Парижі було проведено переговори 39 країн-виробників сталі та кілька років поспіль цьому питанню були присвячені засідання Комітету по сталі ОЕСР, в якому Україна має статус спостерігача. Але ці спроби не дали результатів, оскільки в той час як провідні

європейські країни намагаються обмежити темпи зростання обсягів виробництва, азійські – збільшують.

Так за 2002 рік світове виробництво сталі склало 886,7 млн. тонн. У порівнянні з 2001 роком її виробництво у 65 провідних країнах світу збільшилося на 6,4%: країни ЄС – 158,7 млн. тонн (+0,1%); інші країни Європи – 47,0 млн. тонн (+4,7%); країни СНД – 99,9 млн. тонн (+1,8%); Близький Схід – 11,9 млн. тонн (+6,1%); Азія – 381,7 млн. тонн (+11,6%).

Світове виробництво сталі за 2003 рік зросло на 6,7% і склало 945 млн. тонн, наближаючись до мільярда. Трійку лідерів по темпах зростання сталевих виробництва в десяти провідних країнах склали Китай, Індія та Україна. [2, С.6]

У минулому 2004 році спостерігався рекордний підйом світового виробництва сталі, який був викликаний одночасним зростанням світової економіки і значним збільшенням попиту на ринках країн, що розвиваються – Китаї, Середньому Сході, Індії і СНД. Завдяки росту цих ринків вперше за останні 30 років завантаження світових виробничих потужностей чорної металургії перевищило 80% [6, С. 11].

У першому півріччі 2005 світове виробництво сталі збільшилося на 6,5% до рівня аналогічного періоду 2004 і склало 267 млн. т. [2 С.7].

Таблиця 1

Показники зниження цін на сталь у першому півріччі 2005 року

Вид продукції	Антверпенська товарна біржа		Експортні ціни Латинської Америки		Китай		США	
	Зниження цін 1.01.2005-1.07.2005	Ціна дол. за т.	Зниження цін 1.01.2005-1.07.2005	Ціна дол. за т.	Імпортні ціни			
					Зниження цін 1.01.2005-1.07.2005	Ціна дол. за т.	Зниження цін 1.01.2005-1.07.2005	Ціна дол. за т.
катанка	9,30%	420-430	18%	500-520	54,50%	440-460	10%	500-520
г/к рулон	16%	500-520	32%	500-510	40%	450-460	40%	430
х/к рулон	16,50%	600-620	35%	510-530	28,30%	600-620	25%	560
оцинков. лист	14%	640-650	21,50%	600	23,30%	730-740	32,80%	610-620

Складено на основі [2]

Внаслідок перепопнення ринків відбулося зниження цін на більшість видів

сталевих продукції в першому півріччі 2005 в середньому на 10% [5].

Але у третьому кварталі 2005 спостерігалось зростання цін. За вересень індекс світових цін на сталеву продукцію зріс на 6,4%. В Європі ціни зросли на 3,4%, в Азії – на 3,5%, а в Північній Америці - на 15% [5]. Ця тенденція у довгостроковому періоді імовірно знову зміниться, оскільки світовий обсяг виробництва сталі не зазнає суттєвого скорочення. За даними ОЕСР, він збільшився до кінця 2005 року на 5%, а в 2006 - збільшиться на 3,5% [4, С. 12]. Попит буде залишатися високим, поки буде продовжуватися зростання глобальної економіки.

Другою тенденцією є потужний розвиток китайської металургії.

Завдяки розвитку власних виробничих потужностей Китай перетворився на нетто-експортера. Споживання сталі в Китаї в 2004 році збільшилося на 6,4%, а в попередні роки темпи зростання досягали 40%. У 2005 році випуск сталі збільшився на 33% і склав 2,36 млн. т. [3]. Незважаючи на те, що пік зростання вже пройдений (9,1% у 2003 році) [3], китайська металургія продовжує швидко розвиватися.

Черговим кроком до цього стало об'єднання двох найбільших металургійних компаній. Друга за обсягом виробництва в Китаї сталеливарна корпорація Anshan Iron and Steel Group (Angang) об'єднується з іншою великою компанією — Benxi Iron and Steel Group (Bengang). Угода дозволить об'єднаній корпорації увійти до десятки найбільших виробників сталі у світі і скласти конкуренцію лідеру на внутрішньому ринку – компанії Baosteel Group. Обсяг виробництва об'єднаної компанії складатиме близько 30 млн. тонн сталі на рік. За цим показником китайський виробник незначною мірою поступатиметься південнокорейському гіганту POSCO, що займає п'яте місце серед найбільших сталеливарних компаній у світі [1].

Наступною тенденцією є зростання цін на сировину.

Три найбільші рудовидобувні компанії світу – CVRD, BHP Billiton і Rio Tinto – контролюють 70% ринку, що дає їм можливість диктувати ціни. У 2004 році ціни на руду зросли на 19%, на що також впли-

нув підвищений попит з боку китайських компаній. [4, С.21]

Тенденція збільшення кількості злиттів і поглинань, може призвести до того, що світовий ринок буде остаточно поділений між декількома транснаціональними корпораціями.

Зростання цін на сталь протягом останніх років сприяло збільшенню прибутків виробників, незважаючи на зростання витрат на сировину і транспортування. Це сприяло консолідації виробників сталі з метою розширення ринків збуту і зміцнення позицій. Однак, незважаючи на консолідацію, що спостерігається в 2005 році, світовий ринок сталі все ще досить роздроблений – на 10 найбільших виробників припадає лише 30% світового виробництва сталі. Тому темпи консолідації в 2006-2007 роках будуть зростати. Прогнозується [4, С.46], що через кілька років на ринку практично не залишиться дрібних виробників – усі вони будуть поглинені гігантами ринку.

Серед виробників сталі існує 45 потенційних "жертв" і 11 "хижаків" (серед них найбільші Mittal Steel, Arcelor і південнокорейська Posco), що загалом зможуть контролювати близько 60% світового обсягу виробництва сталі [1]. Зокрема, компанія Mittal Steel – власник "Криворіжсталі" – готується до придбання свого основного конкурента – люксембурзької компанії Arcelor. Втім, злиттю двох найбільших металопрокатних фірм протистоїть Європейський Союз, який вважає угоду між Mittal Steel та Arcelor небезпечною. Якщо це станеться – нова компанія контролюватиме десять відсотків сталепрокатної промисловості світу. Проти намірів Mittal Steel виступають уряди Франції та Люксембургу. Arcelor – найбільший роботодавець у Люксембурзі, до того ж компанія постачає метал для кожного другого автомобіля в Європі. У випадку злиття французам, задіяним у виробництві, загрожує звільнення, до того ж, від ціни на сталь залежатиме й вартість автомобілів – зокрема й французьких. Mittal Steel пропонує за Arcelor майже 23 мільярди доларів. Для компанії Лакшмі Міттала це вигідна угода. Заводи Mittal Steel переважно роз-

ташовані у Східній Європі, а ось Arcelor – це вихід на ринки Західної Європи та Бразилії. Лакшмі Міттал переконує, що спільний менеджмент та дискусії щодо розвитку промисловості будуть корисними для обох компаній та для світового ринку [7]. Однак нещодавно голова сталеливарної компанії Arcelor Долле вперше заявив про те, що він не виключає можливості поглинання цієї компанії групою Mittal Steel. Mittal пропонує за Arcelor €18,6 млрд. [8].

Важливою подією є розширення Європейського Союзу. ЄС традиційно є потужним експортером сталевих продукцій. З приєднанням Польщі, Чехії, Словаччини та Угорщини, куди традиційно Україна постачає залізну руду, кокс, та сталеві напівфабрикати, зокрема прокат, ситуація на світовому ринку сталі змінилася, скільки економіка зазначених країн динамічно розвивається (табл.2).

Таблиця 2

Прогноз попиту на окремі види продукції чорної металургії у Центральній та Східній Європі, тис. тонн.

	2006	2008	2013		2006	2008	2013
Чехія				Словаччина			
сортовий прокат	1978	2152	2497	сортовий прокат	720	779	870
листовий прокат	2954	3139	3357	листовий прокат	2212	2315	2244
труби	542	590	680	труби	98	106	115
Угорщина				Болгарія			
сортовий прокат	938	1045	1288	сортовий прокат	441	503	701
листовий прокат	1265	1379	1647	листовий прокат	544	596	789
труби	332	359	452	труби	49	54	74
Польща				Румунія			
сортовий прокат	3643	4042	5068	сортовий прокат	1491	1704	2335
листовий прокат	3767	3938	4697	листовий прокат	2007	2235	2970
труби	904	1007	1270	труби	396	452	623

Складено на основі [9]

Разом з тим, необхідно враховувати, що вступу Чехії та Польщі до ЄС передували угоди, якими обумовлено скорочення виробничих потужностей. Так, Польща у 2005 році порівняно з 2004 роком скоротила виробництво сталі на 2149 тис тон, що становить більше 20%, а Чехія – на 845 тис. тон, тобто на 12% [10].

Таким чином можна окреслити такі наслідки для українського експортного потенціалу:

1. Скорочення експорту виробів з чорних металів, а отже і загроза скорочення виробництва, а також збільшення експорту залізної руди.
2. Витіснення українських експортерів з азіатського ринку китайськими компаніями.
3. Експансія до України великих іноземних металургійних компаній, що може підірвати позиції вітчизняних виробників.

У зв'язку з нещодавніми подіями, слід зазначити, що придбання Криворіжсталі компанією Mittal Steel є лише початком цієї експансії. Найбільший європейський виробник металу компанія Arcelor також підтвердила свою зацікавленість у контактах на українському ринку.

Проблема металургів полягає не тільки в погіршенні кон'юнктури, демпінгу з боку Китаю і сировинному питанні, але також і в тому, що значна частина металургійних компаній не змогла підготуватися до змін на ринку.

Незважаючи на отримання високих прибутків за рахунок сприятливої кон'юнктури на світовому ринку за 2002 – 2004 роки, в металургійній галузі майже не відбулося якісних змін, тому що отримані прибутки не були спрямовані на модернізацію виробництва та оновлення обладнання.

Орієнтуючись на зовнішній ринок, протягом останніх років збільшувалися обсяги виробництва та експорту, а споживання в Україні розвивалося набагато повільніше. Металурги не були зацікавлені у співробітництві з низькорентабельною обробною промисловістю. В результаті цього склалася неефективна структура експорту, в якому переважає низькотехнологічна продукція, тобто та, яка має споживатися більшою мірою в обробній промисловості країни.

Щоб зменшити негативний вплив зазначених наслідків, необхідно вжити таких заходів. По-перше компаніям необхідно змінювати стратегію ринкового поведіння. Ці зміни мають виражатися у підвищенні ефективності виробництва і розподілі внутрішнього ринку. В даний час металургам потрібне вироблення загальної ринкової стратегії, необхідно досягти домовленості про розподіл внутрішнього ринку. Поки що металургійні компанії не мають чіткої стратегії поведіння на ринку, а лише обмежуються прийняттям тактичних рішень щодо продажів за тими напрямками, де є можливість отримати найбільший прибуток. Також, у цьому контексті, необхідно працювати над структурою витрат, а головне - над стратегією довгострокового розвитку.

Що стосується підвищення ефективності виробництв, компаніям, потрібно вживати заходів для зменшення собівартості та збільшення виготовлення високоякісної продукції.

Вирішення проблеми вимагає також формування збалансованої експортної стратегії на підприємстві, що буде містити заходи щодо запобігання обвинувачень у демпінгу.

Література

1. По мнению Financial Times, среди производителей стали ожидаются крупные слияния и поглощения // РИА "ОРЕАНДА" – Металлургия. – 19.01.2005. – <http://www.oreanda.ru/ru/news>
2. Замедление темпов роста мирового рынка стали // Эксперт-Урал. – №9 (181). – 2005.
3. Обзор мирового рынка стали на 29.09.2005. – <http://www.infogeo.ru/metalls>
4. Bright Outlook for Steel Industry in 2005-2006. // OECD/ISI Conference Organisation for Economic Co-operation and Development. – 2005. – 60 p.
5. MEPS Stainless Steel Review. – January 2005. – <http://www.meps.co.uk/world-price.htm>
6. World Steel in Figures // International Iron and Steel Institute. – 2004 Edition. – Brussels – Belgium. – 26 p.
7. Arcelor не продается // Металлоснабжение и сбыт. Новости металлургии. – 30.01.2006. – http://www.metalinfo.ru/?module/news_id=1080
8. Arcelor уже не против Mittal Steel // Металлоснабжение и сбыт. Новости металлургии. – 03.03.2006. – http://www.metalinfo.ru/?module/news_id=21080
9. Черная металлургия Европы в обновленном составе. // Информационный портал ООО Ресурс – 13.10.2004. – <http://resurs-nn.com/content/view/13/27>.
10. EU Crude Steel Production // Eurofer Steel Statistics. – http://www.eurofer.org/cgi-bin/stats_index.pl

Статья поступила в редакцию 09.11.2005